

**MAKTAB PSIXOLOGINING OILA VA MAKTAB
HAMKORLIGIDAGI O'RNI*****Baxtiyorov Axror Baxtiyorovich****Samarqand viloyati Payariq tumani 44-umumiy
o'rta ta'lim maktabi amaliyotchi psixologi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktab psixologining oila va maktab hamkorligini yo'lga qo'yishdagi o'rni, uning o'quvchilar shaxsini har tomonlama rivojlantirishdagi ahamiyati hamda psixologik-pedagogik faoliyatining asosiy yo'nalishlari yoritilgan. Oila va maktabning o'zaro hamkorligi bolaning ruhiy, axloqiy va ijtimoiy kamolotida muhim omil ekani ilmiy jihatdan asoslangan. Shuningdek, maqolada maktab psixologining ota-onalar bilan ishlash, o'quvchilarning psixologik muammolarini aniqlash, profilaktik va korreksion ishlarni tashkil etishdagi vazifalari tahlil qilingan. Oila va ta'lim muassasasi o'rtasidagi samarali hamkorlikni mustahkamlash orqali o'quvchilarning ta'limga bo'lgan motivatsiyasi, ijtimoiy moslashuvi hamda sog'lom psixologik muhitni shakllantirish imkoniyatlari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: maktab psixologi, oila va maktab hamkorligi, psixologik xizmat, o'quvchi shaxsi, ota-onalar bilan ishlash, psixologik muhit, profilaktik ishlar, korreksion faoliyat, ijtimoiy moslashuv, ta'lim jarayoni, tarbiya, kommunikativ munosabat

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarning nafaqat bilim darajasini oshirish, balki ularning shaxs sifatida har tomonlama rivojlanishini ta'minlash eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Bu jarayonda maktab, oila va jamiyatning o'zaro hamkorligi alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki bola shaxsining shakllanishi faqat maktab yoki faqat oilaning ta'siri bilan emas, balki ushbu ikki muhim tarbiya instituti o'rtasidagi uzviy va samarali hamkorlik orqali amalga oshadi. Oila — bolaning birinchi ijtimoiy muhiti bo'lib, unda shaxsning dastlabki axloqiy, hissiy va ijtimoiy sifatlari shakllanadi. Ota-onaning munosabati, tarbiya uslubi, oiladagi psixologik muhit bolaning kelajakdagi xulq-atvori, o'ziga bo'lgan ishonchi hamda jamiyatga moslashishida muhim rol o'ynaydi. Maktab esa ushbu shakllangan asosni yanada rivojlantiruvchi, bilim va ijtimoiy tajribani boyituvchi asosiy ta'lim maskani hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, maktab psixologining oila va maktab hamkorligini ta'minlashdagi o'rni juda muhimdir. Maktab psixologi o'quvchilarning psixologik holatini o'rganish, ularning individual xususiyatlarini aniqlash, muammoli vaziyatlarni erta tashxis qilish hamda ularni bartaraf etish bo'yicha kompleks ishlarni amalga

oshiradi. Shu bilan birga, u ota-onalar va o'qituvchilar o'rtasida samarali muloqotni yo'lga qo'yib, bola tarbiyasida yagona yondashuvni shakllantirishga xizmat qiladi. Hozirgi zamon ta'lim jarayonida o'quvchilarda uchraydigan turli psixologik muammolar, masalan, moslashuv qiyinchiliklari, motivatsiya pasayishi, emotsional beqarorlik yoki ijtimoiy muhitga kirishishda qiyinchiliklar ko'pincha oila va maktab o'rtasidagi hamkorlik yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan holatlarda kuchayadi. Shu sababli maktab psixologi ushbu ikki muhit o'rtasida "ko'prik" vazifasini bajaradi. Maktab psixologining faoliyati faqat muammolarni aniqlash bilan cheklanib qolmay, balki ularning oldini olishga qaratilgan profilaktik ishlarni ham o'z ichiga oladi. Ota-onalar bilan individual va guruhviy maslahatlar o'tkazish, pedagoglar bilan hamkorlikda trening va seminarlar tashkil etish, o'quvchilarning psixologik rivojlanishini monitoring qilish kabi vazifalar uning asosiy yo'nalishlaridan hisoblanadi.

ASOSIY QISM

Maktab psixologining oila va maktab hamkorligidagi o'rnini bugungi ta'lim tizimida nihoyatda muhim ahamiyatga ega. Chunki o'quvchi shaxsining shakllanishi faqat ta'lim jarayoni bilan cheklanib qolmaydi, balki oilaviy muhit, ijtimoiy munosabatlar va maktabdagi psixologik-pedagogik ta'sirlar uyg'unligida rivojlanadi. Shu sababli maktab psixologi ushbu ikki muhim institut — oila va maktab o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yuvchi asosiy mutaxassis hisoblanadi. Maktab psixologining asosiy vazifalaridan biri o'quvchilarning psixologik holatini o'rganish va tahlil qilishdir. U o'quvchilarning emotsional holati, shaxsiy xususiyatlari, qiziqishlari va ijtimoiy moslashuv darajasini aniqlash orqali ularning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni belgilaydi. Bu jarayonda testlar, suhbatlar, kuzatuv va diagnostik metodlardan foydalaniladi. Olingan natijalar asosida psixolog o'quvchiga individual yondashuvni ishlab chiqadi hamda zarur hollarda ota-onalar bilan hamkorlikda tuzatish (korreksion) ishlarini amalga oshiradi. Oila bilan hamkorlik maktab psixologining eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Ota-onalar bilan muntazam muloqot qilish orqali psixolog bolaning uy sharoitidagi xulq-atvori, tarbiya muhiti va psixologik ehtiyojlari haqida ma'lumotga ega bo'ladi. Bu esa o'quvchining maktabdagi xulqini to'g'ri tushunish va unga mos yondashuvni tanlash imkonini beradi. Shuningdek, ota-onalarga bolani tarbiyalashda psixologik tavsiyalar berish, oilaviy nizolarni bartaraf etishda maslahatlar berish ham psixolog faoliyatining muhim qismidir. Maktab psixologi o'qituvchilar bilan ham yaqin hamkorlikda ishlaydi. U pedagoglarga sinfdagi psixologik muhitni yaxshilash, o'quvchilar bilan to'g'ri muloqot qilish, motivatsiyani oshirish va dars jarayonida psixologik yondashuvlardan foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi. Bu esa ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi hamda o'quvchilarda ijobiy o'quv motivatsiyasini shakllantiradi. Shuningdek, maktab psixologi profilaktik ishlarni amalga oshirish orqali turli psixologik muammolarning oldini oladi. Masalan, o'quvchilarda agressiv

xulq-atvor, depressiv holatlar, o'qishga qiziqishning pasayishi yoki tengdoshlar bilan munosabatdagi muammolarni erta aniqlash va ularni bartaraf etish choralari ko'radi. Bu jarayonda psixolog oila bilan hamkorlikni kuchaytiradi, chunki ko'plab muammolar oilaviy muhit bilan bevosita bog'liq bo'ladi. Oila va maktab hamkorligida psixologning yana bir muhim vazifasi — bu kommunikativ ko'priklar vazifasini bajarishdir. U ota-onalar va o'qituvchilar o'rtasida ishonchli muloqot muhitini yaratadi, ularning bir-birini to'g'ri tushunishiga yordam beradi. Bunday hamkorlik natijasida bola tarbiyasida yagona talab va yondashuv shakllanadi, bu esa o'quvchining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Maktab psixologining faoliyatida treninglar va psixologik mashg'ulotlar ham muhim o'rin tutadi. Ota-onalar uchun o'tkaziladigan seminar va treninglar ularda pedagogik-psixologik bilimlarni oshiradi, bolaga nisbatan to'g'ri munosabatni shakllantiradi. O'quvchilar bilan o'tkaziladigan guruhviy mashg'ulotlar esa ularning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradi va jamoaga moslashuvini yengillashtiradi. Shu bilan birga, maktab psixologi zamonaviy axborot texnologiyalaridan ham foydalanishi lozim. Elektron monitoring tizimlari, onlayn maslahatlar va raqamli psixodiagnostika vositalari orqali o'quvchilarning psixologik holatini yanada samarali tahlil qilish imkoniyati yaratiladi. Bu esa oila va maktab o'rtasidagi hamkorlikni yanada mustahkamlaydi. Umuman olganda, maktab psixologi oila va maktab hamkorligida markaziy o'rin egallaydi. U o'quvchi shaxsining har tomonlama rivojlanishini ta'minlash, psixologik muammolarni erta aniqlash va bartaraf etish, shuningdek, ota-onalar va pedagoglar o'rtasida samarali muloqotni yo'lga qo'yish orqali ta'lim jarayonining sifatini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, maktab psixologining oila va maktab hamkorligidagi o'rni o'quvchi shaxsining har tomonlama rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Chunki bola tarbiyasi va uning psixologik shakllanishi faqat maktab yoki faqat oila doirasida emas, balki ushbu ikki muhim institutning uzviy va tizimli hamkorligi asosida samarali amalga oshiriladi. Maktab psixologi o'quvchilarning psixologik holatini o'rganish, ularning individual xususiyatlarini aniqlash va rivojlanish jarayonini to'g'ri yo'naltirishda muhim vazifani bajaradi. Shuningdek, u ota-onalar va o'qituvchilar o'rtasida samarali muloqotni yo'lga qo'yib, bola tarbiyasida yagona yondashuvni shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa o'quvchining ta'lim jarayoniga moslashuvi, motivatsiyasining oshishi va ijtimoiy faolligining kuchayishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Maqolada tahlil qilinganidek, maktab psixologining profilaktik, diagnostik, korreksion va maslahat berish faoliyatlari oila va maktab hamkorligini mustahkamlashda muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, psixologik muammolarni erta aniqlash va ularning oldini olish o'quvchilarning sog'lom psixologik rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi. Shuningdek, ota-onalarning pedagogik-psixologik bilimlarini oshirish, ularni tarbiya jarayoniga faol jalb etish ham maktab psixologining

asosiy vazifalaridan biridir. Bunday hamkorlik natijasida o'quvchi uchun qulay psixologik muhit yaratiladi va uning shaxs sifatida barqaror rivojlanishi ta'minlanadi. Demak, maktab psixologining oila va maktab hamkorligidagi samarali faoliyati ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning psixologik farovonligini ta'minlash hamda barkamol shaxsni tarbiyalashda muhim omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Karimova V.M. Psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
2. G'oziev E.G'. Yosh davrlari psixologiyasi. – Toshkent: Universitet, 2018.
3. Davletshin M.G. Pedagogik psixologiya asoslari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.
4. Nishonova Z.T. Rivojlanish psixologiyasi va pedagogik psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2017.
5. Vohidov M.V. Bolalar psixologiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
6. To'xtaboyeva M. Kasbga yo'naltirish psixologiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
7. Pedagogika nazariyasi va tarixi / Mas'ul muharrir A.Munavvarov. – Toshkent: Fan, 2019.
8. Internet ma'lumotlari